

Лярва : роман

Мар'яна Стефак

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Баба Єлена вмирала.

Помирала тяжко, у страшних муках. У принципі, як і кожного серпневого ранку, коли прикрі мухи прокидалися ще до сходу сонця й надокучливо бриніли, лізучи бабі в очі. Тоді баба чулася не в силі боротися з тим пекельним роєм і постановляла собі: певно, аж ниньки мушу вмирати. Змирившись із незворотним, востаннє набирала повні груди повітря й лунко гойкала на всю хату, що аж дзеркала в облізлому, ще радянському трюмо жалісливо дзеленчали: — Йой, рятуйте, хто в Бога вірує, бо вмираю!

Те розпачливе гойкання будило її сина Павла, вже давно немолодого хлопа сімдесяти з хвостиком літ. Павло схоплювався на ноги, скрикував од болю, що прострілював бідаці поперек, і, накульгуючи на ліву ногу, поспішав рятувати матір од неминучої смерті. Поспішав легенько, дещо неохоче, знаючи, що ніц старій брехусі не бракує: вона ще його переживе. У тому була логіка: Єлена благополучно пережила всіх сільських однолітків, а тепер похмуро проводжала поглядом домовини з мерцями, які за життя ходили в один клас із Павлом. Завжди при тому кривила губи, наче обурювалася, що ті пруться поза чергою.

Бабині ранкове вмирання відбувалося, як за графіком, останні двадцять років. Власне, така акція могла трапитися навіть не серпневого, а будь-якого ранку, а іноді, коли Єлену мучив особливо паскудний настрій, ще й надвечір. І навіть якщо вражих мух ще або вже не було в асортименті. Тоді Єлена жалілася на комарів. Або на псячий холод. Або на задушливу спеку чи муторну сирість. Причини для смерті знаходилися завжди, бо баба таки любила вмирати. Але не назовсім. Бо назовсім вмирати не любить ніхто.

Стара нерухомо сиділа на призьбі й дивилася собі під ноги напівсліпими вицвілими очима. Грілася на сонечку. Баба вподобала вигріватися в тому золотавому промінні, що проникало животворним теплом у задубілі змертвілі члени її старечого тіла, й

не планувала втрачати такої нагоди навіть, якби настав кінець світу. За подібної okazji Єлена мала на меті ще погрітися в пекельному полум'ї апокаліпсису. Зазвичай баба підставляла до сонця обличчя, ловлячи його тепло кожнісінькою зморщечкою. Але не сьогодні.

Ниньки баба дивилась у землю. Покручені, як коріння старої липи, що росла біля воріт цвинтаря, пальці стискали костур. «А на біса мені той костур, як не годна 1 на ноги стати?» — злостилася баба деколи. Але нечасто. Єлена, на її думку, довго сердитися не вміла. Як гнівалася, то їй зразу робилося недобре: тиснуло під серцем, млоїло, в голові гуло, як у вулику. Про ту Єленину особливість знали домашні й сусідка Ганька. І — схлипувала Єлена — безбожно теє використовували. Особливо — Ганька. Та стара холера внадилася гнати на Єленин вигін своїх паршивих гусей. Аби вони поздыхали к іродовій матері! Через той сусідчин дріб'язок Єлена мала страшний клопіт: після рясних гусячок вередлива коза Манька не хотіла пастися, а лізла в Єленині грядки шукати собі кращої поживи й цікавіших пригод на сіру альпійську дупу.

«Курва мати твоя була! Щоб виздыхали ви! Щоб вам ноги повикручувало! Щоб на вас дриставка напала!» — спересердя лаяла гусей баба. Бо лаяти і клясти баба вміла професійно. А гніватися — ні.

Палиця була справді німою насмішкою над Єленою, бо баба самотійно вже чверть століття не в силі була ступити ні кроку. Навіть на призыву її виносив і садовив син Павло. При цьому конче бурчав, що мати дурно морочить голову: і так сліпа, ніц не видить, то їй не все одно, чи в хаті сидіти, чи на призыві? Відчинила б собі вікно й дихала свіжим повітрям! Єлена синове бурчання терпіла мовчки, бо добре дослідила ліміти Павлового характеру. Знала, що як буде огризатися, то Павло їй усе згадає: голодне дитинство, неопалену хату, сирітські харчі, а найгірше — її, материну, немічність нинішню, що важким тягарем лягла на його немолоді

плечі. Бо що ж вона тепер годна? Де посадять, там сидить. Ще може щось руками робити: фасолі 2 лущити або ложки мити. Якщо хтось піднесе те бабання ближче. Але Павло не хотів бавити бабу. Казав, що ліпше 3 сам то все зробити, аніж потім за нею переробляти. Недобрий був її Павло... Не знати, в кого такий удався... Скупий, на язик гострий, упертий. Дивиться вовком. Зиркне, то й молоко зшиптіє 4. Не такий, як старшенький, Юрко. Той — добра дитина: веселий, товариський. Файно заговорить, щиро всміхнеться. Так, як колись її Василечко... Йой, Васильку-Василечку!.. Певно, вже й кісточок твоїх у сирій землиці не залишилось! А Юрко... А що Юрко? Юрко в Маріуполі. Має там жінку москальку, доньку, внука. Всі зросійщені, «штокають» і «какають». Отака біда вчепилася до доброї дитини! До матері навідується справно, щоправда нечасто, кожного літа. Але сам. Без своїх. Бо невістці тут усе не таке: не так пахне, не так їсти вариться. Не так сонце світить, не туди вода тече.

Так і живе баба. Днює-ночує з прикрим Павлом і, як весняного сонечка, чекає приїзду Юрка. «Ще б дочекати до літа, не вмерти», — шамкотить ледь чути сухими губами.

— Чого вам, мамо? — озивається Павло. Ніби слова добрі, а скаже якось так, гей би прокльон виплюнув.

— Ніц, — відмахується баба. Заплющує очі, складає руки на колінах, пожбуривши костур у Ганьчині гуси. Гусям то чисто до задниці, як і Ганьці: костур летить заледве якийсь метр і квацється в багнюку. Єлена завмирає, відгороджується від світу.

— Чуєте, мамо, — висмикує її з того тихого забуття Павло, — Дністер виходить із берегів. Вода йде. Я ниньки пережену козу до свої хати, перенесу кури. Завтра на стрих 5 позношу перини й ваше дрантя. Але, скажіть, що маю робити з городом? Ади бульба 6 лише цвіте. Помідори, вогірки файні 7. Шкода... Вода забере... Чуєте, мамо, чи не, що кажу?

Єлена роздратовано розплющує очі. Хмурить рідкі вицвілі брови.

— Павле, я в сраці мала твої вогірки на пару з бульбою. Дай мені чисту годину!

— Та певно! — Павло з досадою махає рукою, мовляв, знав, з ким радитися. — Нашо вам городини? Може, вже і їсти її не будете, як нарешті вмрете!

Павло лякається своїх страшних слів. Стовбеніє на місці. Злодійкувато зиркає на матір, як бахур у зальотах 8 на сусідовій черешні. Затим хапає драпаку-віник, шарпає ним по долівці, високо здіймаючи куряву. Спідлоба зиркає на бабу: почула чи ні? Певно, не почула. Заспокоївши трохи совість, пожбурює віник під стайню, крокує до воріт.

— Умру, — ні сіло ні впало озивається Єлена. — Але на зиму. Аби мусив гробарям зверху тисячу доплатити, як будуть мусили мерзлу землю копати.

Павло сердито харкає на недометену долівку. Лускає хвірткою й зникає за пишним кущем дикої ружі. Ружа чіпляє його за сорочку, не пускає йти, куди намірився.

— Насадити на холеру тих глогів 9! Виріжу до дідьчої матері!

Єлена насмішкувато фиркає. Й відразу заходиться кашлем.

— Не виріжеш, сину, не виріжеш. Поки я жива.

Баба Єлена ще планує трохи пожити. А вже потім умирати. Не сьогодні. Десять трохи пізніше. Може, таки на зиму. Аби Павло знав, як матері пискувати.

Маріямпіль примостився на лівому березі Дністра, на його притоці — річці Заблочі, точніше, як її називають старі, Гнилий Потік. Узагалі місцеві тією замудреною географією не переймаються й кажуть, що Маріямпіль стоїть на Дністрі. І фертик.

Маріямпіль не такий простий, як видається на перший погляд. Глянеш — село на кілька сотень дворів, що повільно вимирає. Таких в Україні не злічити. В усіх та сама проблема: нема роботи, розваг, перспектив, тому залишаються у селі лише старі діди й баби, які встигли прорости в цю землю. А молодь... Молодь їде. У більше місто, де все здається більшим, вагомішим, кращим. Дехто, правда, повертається: хтось неохоче, потупивши погляд, із обітятими крилами, що бездумно розгорнулися занадто широко й не встигли зміцніти перед першим польотом; хтось, бо зрозумів просту і водночас складну істину: його місце тут. Перші клянуть Маріямпіль за розбиту багнисту дорогу, вкриту калюжами, як Місяць кратерами. Другі захоплюються кожним світанком над Дністром. Хто з них правий? Мабуть, ніхто. Бо правда, як завжди, десь посередині.

Хоч би яким був Маріямпіль нинішній, старий Маріямпіль має довгу історію. За переказами, на місці села колись було інше поселення, яке повністю знищили під час набігів татар. Тому наступні поселенці, хто посмів там обжитися, назвали його «Маринополем» — «марним полем». Таку ж назву село офіційно носило з 1946 до 2004 року.

За іншою версією, село побудували заїжджі поляки та євреї, коли Польща поневолила Галичину. Вони й нарекли нове поселення Mariampol miasto, себто «Місто святої Марії». А деякі вперті історики риють глибше і доводять, що Маріямпіль геть не має в собі нічого божеського, бо виріс на місці язичницького Чортополя. На додачу по сусідству постав хутір Вовче, а трохи далі — Чешибіси. З такими промовистими назвиськами не дивно, що на околицях Маріямполя постійно творилась усіляка чортівня. Навіть коли за привілеєм Яна III Собеського на герб приліпили благословенний лик Божої Матері, маріямпільська чортівня хіба що криво посміхнулася. Але і тій стало геть не до сміху, коли на галицьку

землю, змінивши порівняно поблажливу польську шляхту, прийшли перші, а згодом другі совіти... Бо ті гнілі люди перевершили своїми злочинами сатану з усім бісовим почтом.

1 Може (діал.). — Тут і далі в примітках подаємо авторські тлумачення діалектних слів.

2 Квасоля.

3 Краще.

4 Зіпсується, скисне.

5 Горище.

6 Картопля.

7 Гарні.

8 Шкода, дрібна крадіжка.

9 Збірна зневажлива назва декоративних колючих кущів.

• • •

Далі — у повній книжці «Лярва : роман».

nashaknyga.com.ua